

13. vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo: Srednjeevropsko povezovanje etnologov in kulturnih antropologov kot izziv današnjemu času

Posvet Slovenskega etnološkega društva in Hrvaškega etnološkega društva

Dolenjske Toplice, Kulturno kongresni center, 9.–11. november 2014

Nedelja, 9. novembra 2014

Strokovna ekskurzija v Dolenjske toplice in okolico

19.00 druženje s predstavitvijo najnovejših publikacij Slovenskega etnološkega društva in Hrvaškega etnološkega društva

Ponedeljek, 10. novembra 2014

8.00–9.00	Registracija	
9.00–9.30	Pozdravni nagovori	
I. sklop: Srednja Evropa in vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo		
9.30–10.00	Jelka VINCE PALLUA, Ljiljana DOBROVŠAK	Treba li nam Srednja Europa?
10.00–10.30	Marijeta RAJKOVIĆ IVETA	Hrvatske migracije u srednjoevropskom kontekstu
10.30–11.00	Marija Mojca TERČELJ	Šamanizem: vzporednice med slovenskimi in hrvaškimi raziskovalci
11.00–11.15	Odmor	
II. sklop: Projektno sodelovanje in kulturna dediščina		
11.15–11.45	Herta MAURER-LAUSEGGER	Dokumentiranje jezikovne in kulturne dediščine na južnem Koroškem v Avstriji
11.45–12.15	Ana PERINIĆ LEWIS, Morana JAREC	Planine snažnih divova, zločestih mužeka i veselih bertija
12.15–12.45	Karla ODER	Biseri naše kulturne krajine, pridobitev za znanost, učinek za javnost
12.45–13.15	Mojca RAVNIK, Špela LEDINEK LOZEJ	Sodelovanje raziskovalcev in lokalnih skupnosti na čezmejnem območju med Alpami in Krasom: primer projekta ZBORZBIRK
13.15–14.30	Kosilo	

III. sklop: Okrogle mize/paneli		
14.30–15.45	Saša POLJAK ISTENIČ, Katja HROBAT VIRLOGET	Zakaj se ne slišimo? O odnosu manjšin do »matičnih« in »večinskih« narodov
15.45–16.00		Odmor
16.00–17.15	Nataša ROGELJA, Kristina TOPLAK, Mojca VAH JEVŠNIK	Mobilnost in prostovoljstvo: druga plat medalje
17.15–17.30		Odmor
17.30–19.00	Orlanda OBAD, Olga ORLIĆ	Projektifikacija na selu: prilika za angažiraniju etnologiju?

Torek, 11. novembra 2014

IV. sklop: Dediščina stavbarstva		
9.00–9.30	Dušan ŠTEPEC	Kozolec na Slovenskem – nedokončana raziskovalna zgodba
9.30–10.00	Anka NOVAK	Kmečka naselja in stavbe v Dobropolju
10.00–10.30	Vito HAZLER	Ko mešalci zabrnijo
10.30–11.00	Marko SMOLE	Stavbna dediščina v dolini zgornje Kolpe in Čabranke kot element raziskave kulturnih povezav/Stambena baština u dolini gornje Kupe i Čabranke kao element istraživanja kulturnih veza
11.00–11.15		Odmor
V. sklop: Snovna in nesnovna dediščina		
11.15–11.45	Ivana ŠARIĆ ŽIC	Etnografska zbirka otoka Krka u Dobrinju – <i>uspavana ljepotica</i>
11.45–12.15	Tita PORENTA	Raziskovanje življenja v stari Radovljici: za turiste ali domačine?
12.15–12.45	Tomaž SIMETINGER	(Ne)pluralnost v (anti)kulturni politiki (na primeru poustvarjanja plesne dediščine)
13.00		Zaključki posveta

17.00 Slavnostna podelitev Murkove nagrade, Murkovega priznanja in Murkove listine.

Strokovna ekskurzija v Dolenjske toplice in okolico

Nedelja, 9. 11. 2014

Tokratna strokovna ekskurzija nas bo popeljala v del Slovenije, ki ga je obiskal že Janez Vajkard Valvasor. Po njegovem mnenju je to območje eno najlepših na spodnjem Kranjskem.

Pot nas bo najprej vodila na obisk k lanskoletni Murkovi nagrajenki Ivici Križ v Dolenjski muzej v Novo mesto, kjer si bomo ogledali zbirko.

Ekskurzijo bomo nadaljevali do vasi Soteska v občini Dolenjske Toplice, kjer si bomo ogledali Hudičev turn, razvaline gradu Soteska in depo starih avtomobilov Tehniškega muzeja Slovenije.

Razvaline gradu Stara Soteska so na desnem bregu Krke. Veličasten dvorec Soteska je bil po Valvasorjevem mnenju eden najlepših v deželi Kranjski. Ob koncu 17. stoletja so na odprtem polju ob reki Krki zasnovali nov baročni park, katerega pomemben sestavni del je bil na deteljčasti talni osnovi pozidan vrtni paviljon, znan kot Hudičev turn.

Notranjščina vrtnega paviljona Hudičev turn je bogato poslikana z iluzionistično poslikavo s konca 17. stoletja. Med motivi velja omeniti prizor iz antične mitologije Zevsova ugrabitev Ganimeda na oboku pritličja, v nadstropju pa naslikano iluzionistično stebriščno arhitekturo, upodobitev grškega boga Bakha in poosebitve vere, upanja in ljubezni.

Nenavadno ime Hudičev turn je odražalo življenjski slog aristokracije rokokojskega časa, ki se je podeželanom zdel pregrešen. V vrtnem paviljonu so prirejali radožive grajske zabave, zato se ga je prijelo ime Hudičev turn. V neposredni bližini gradu, v nekdanjem gospodarskem poslopju, je danes razstavni depo starih in vprežnih vozil Tehniškega muzeja Slovenije.

V nekdanji kočevarski vasi Občice si bomo ogledali prostore Društva Kočevarjev staroselcev / Gottscheer Altsiedler Verein. Društvo, ustanovljeno leta 1992, združuje večinoma Kočevarje in njihove potomce iz Mošnic in okolice, ki se leta 1941 niso izselili.

Kulturni center Društva Kočevarjev staroselcev z muzejem se predstavlja s prikazom zgodovinskih dejstev o nekdanjih prebivalcih Kočevske, ki so tu živeli več kot 600 let. Zgodovina 800 km² obsežnega nemškega jezikovnega otoka se namreč začne s poselitvijo nemških kmetov v 14. stoletju. Predstavljeno je njihovo življenje, delo in izselitev med drugo svetovno vojno.

Ekskurzijo bomo zaključili še s sprehodom po nekdanji kočevarski vasi Kočevske Poljane/Pöllandl. Ležijo v Črmošnjiško-Poljanski dolini, ki je bila najvzhodnejši del kočevarskega jezikovnega otoka. Vas je zaščitena kot kulturni spomenik, v njej pa ima svoje prostore Zavod za ohranitev kulturne dediščine Mošnice/Moschnitze, ki stoji poleg župnijske cerkve svetega Andreja.

Strokovno vodstvo:

Primož Primec

Program:

7.45 - Zbor pred SEM

8.00 - Odhod v Novo mesto v Dolenjski muzej

9.00 - Obisk kolegice Ivice Križ, lanskoletne dobitnice Murkovega priznanja, v Dolenjskem muzeju in ogled zbirke

11.00 - odhod proti Dolenskim toplicam. Vožnja po Prečni, skozi vas Straže do Soteske oz. Hudičevega turna

11.30 - Voden ogled Turna, in muzeja v gradu (stari avtomobili)

13.00 - kosilo v vasi Podturn - Gostišče Štravs

15.00 - odhod v Muzej Kočvarjev staroselcev v Občicah

16.30 - prihod v Kočevske Poljane, ogled zaščitene kočevarske vasi s cerkvijo in obisk obnovljene hiše (primer dobre prakse)

18.00 - odhod v Dolenjske toplice

19.00 - druženje s predstavitvijo najnovejših publikacij Slovenskega etnološkega društva in Hrvaškega etnološkega društva

20.30 – povratek v Ljubljano

Organiziran bo avtobusni prevoz iz Ljubljane. Možen je tudi prihod z lastnim prevozom do Novega mesta in potem naprej z avtobusom.

Prijavite se s prijavnico na posvet, kjer so navedene tudi cene.

Vljudno vabljeni!

DS za strokovne ekskurzije «rajže»

Zora Slivnik Pavlin

Dodatne informacije:

- [https://www.google.com/search?q=hudičev+turn&biw=1280&bih=899&tbm=isch&imgil=YqWlB7_73hCnIM%253A%253BPwBg_EaT9u3ugM%253Bhttp%25253A%2525](https://www.google.com/search?q=hudičev+turn&biw=1280&bih=899&tbm=isch&imgil=YqWlB7_73hCnIM%253A%253BPwBg_EaT9u3ugM%253Bhttp%25253A%2525M%253A%253BPwBg_EaT9u3ugM%253Bhttp%25253A%2525)
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Ko%C4%8Devarji>

SLOVENSKO *etnološko* DRUŠTVO
SLOVENE *ethnological* SOCIETY

hed

hrvatsko etnološko društvo
croatian ethnological society

Povzetki referatov in okroglih miz

dr. Jelka Vince Pallua, dr. Ljiljana Dobrovšak

Treba li nam srednja Europa?

U ovom se prilogu pokušava odgovoriti na pitanje treba li nam i zašto bi nam trebala Srednja Europa u kontekstu naše struke (u ovom slučaju slovenskoj i hrvatskoj etnologiji). Razmatraju se počeci etnologije na prostoru (Srednje) Europe zacrtani račvanjem na »zapadnu« etnologiju (evolucionistični, kasnije i kulturnoantropološki usmjerenenu) i na tzv. »panonsku« etnologiju koja se bavila tradicijskom kulturom pojedinih srednjoeuropskih naroda u pokušaju određenja kulture vlastitoga naroda. U prilogu će biti riječi i o današnjem određenju Srednje Europe pri čemu želja za pripadanjem rječitije govori o tome čemu se ne želi pripadati, nego čemu se doista pripada. U nacrtu 13. hrvatsko-slovenskih etnoloških paralela istaknuta je potreba za suradnjom strukovnih društava iz susjednih zemalja u sklopu preplitanja nadnacionalnih prostora. Poznato je naime da jezične i kulturne karakteristike ne poznaju državne granice prelijevajući se preko njih. Hrvatska i Slovenija povijesno, kulturološki, politički, migracijski i vjerski bile su oduvijek dio Srednje Europe, a i nekoliko stoljeća nalazile su se u sklopu zajedničke države. Danas kada se govori o Hrvatskoj veže ju se uglavnom uz Balkan, uz »regiju«, dok se Slovenija promatra iz vizure Srednje Europe. Što se to u sedamdeset godina dogodilo da je Hrvatska u nekim slučajevima nestala s karte Srednje Europe i treba li joj onda Srednja Europa? Zbog svih tih pitanja prijedlog SED-a treba pozdraviti, a u međusobnom (pre)poznavanju na ovom skupu predstaviti ne samo istraživanja nego i probleme s kojima se u njihovu provođenju susrećemo s ciljem komunikacije, umreženja i zajedničkog stručno-znanstvenog djelovanja.

dr. Jelka Vince Pallua, viša znanstvena suradnica, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska, jelka.vince@pilar.hr, jelka.vince@gmail.com

dr. Ljiljana Dobrovšak, viša znanstvena suradnica, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska, ljiljana.dobrovsak@pilar.hr

dr. Marijeta Rajković Iveta

Hrvatske migracije u srednjoeuropskom kontekstu

Migracije stanovništva te njihove posljedice poput etničke i kulturne različitosti, nezaobilazna su tema suvremenih etnoloških i kulturnoantropoloških istraživanja. Preseljavanja s hrvatskog prostora, ali i puno šireg jugoistočnog europskog prostora, od 15. do 19. stoljeća, velikim dijelom odvijala su se prema srednjoeuropskom prostoru. Povlačenje Osmanlija i život u istim državama, npr. Austro-Ugarskoj Monarhiji, rezultirao je preseljenjem drugih naroda na današnji hrvatski prostor (Čeha, Slovaka, Nijemaca, Mađara, Židova...). Ekonomska iseljavanja prema drugim kontinentima početkom 20. stoljeća (Amerika, Australija...) zahvatila su, u većoj ili manjoj mjeri, gotovo čitav europski prostor. Tijekom socijalističkog razdoblja iz SFRJ odlazilo se na „gastarbajterske“ migracije prema državama zapadne Europe (Njemačku, Austriju...). Tijekom suživota u SFRJ događaju se unutarnje migracije npr. iz BiH u Hrvatsku i Sloveniju te iz sela u gradove. Raspadom SFRJ, te ulaskom u EU, promjenom političkih i makroekonomskih situacija prakticiraju se novi migracijski smjerovi.

U izlaganju se govori o ekonomskim, političkim, privremenim, trajnim, prisilnim, ilegalnim i legalnim migracijama, odnosno Republika Hrvatska se prikazuje kao iseljenička, tranzicijska i useljenička država. O navedenim migracijskim mobilnostima govori se u srednjoeuropskom kontekstu i iznose se ideje o mogućnostima nadnacionalnih istraživanja (npr. posljedicama migracijskih mobilnosti, dijasporskim i manjinskim zajednicama, integraciji migranata, transnacionalnim društvenim mrežama ...).

Doc. dr. Marijeta Rajković Iveta, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, mrajkovi@ffzg.hr

doc. dr. Marija Mojca Terčelj

Šamanizem: vzporednice med slovenskimi in hrvaškimi raziskovalci

In Memoriam: Tomislav Vinšćak

Čeprav se v zadnjih dveh desetletjih pod vplivom globalizacije tematika šamanizma seli iz znanstvenih humanističnih raziskav na področje laičnih novodobnih interpretacij in protistresnih terapij, ne smemo pozabiti, da je bil v začetku 20. stoletja študij religiozno-magičnih fenomenov eno temeljnih raziskovalnih vprašanj, ki so oblikovala teoretske smernice antropologije in etnologije.

Od sredine 20. stoletja pa vse do začetka osemdesetih let so kulturni antropologi in etnologi živahno razpravljali, ali je šamanizem *sensu stricto* – kot klasični religiozni pojav in tehnika ekstaze srednjeazijskega in sibirskega tipa – prisoten tudi v ameriških in evropskih kulturah ali ne. Polemika se je osredinjala na dva bistvena dejavnika: specifičnosti šamanove magično-religiozne izkušnje in njegove družbene vloge.

V slovenski in hrvaški etnologiji so se s problematiko ukvarjali redki etnologi. Polemika je raziskovalce delila na dve teoretični smeri: prvo, parcalistično, ki je trdila, da je šamanizem prisoten le v srednjeazijskih in sibirskih kulturah, in drugo, univerzalistično, ki je zagovarjala tezo, da šamanizem oziroma njemu podobne oblike religiozno ekstatičnih fenomenov zasledimo tudi izven Sibirije, med drugim v Evropi – celo v slovanskih kulturah. Prispevek predstavi nekaj tez slovenskih in hrvaških etnologov v omenjenih polemikah.

doc. dr. Marija Mojca Terčelj, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper, Slovenija, mojca.tercelj@fhs.upr.si

dr. Herta Maurer-Lausegger

Dokumentiranje jezikovne in kulturne dediščine na južnem Koroškem v Avstriji

Družbene in strukturne spremembe ter hitri tehnološki razvoj v zadnjih desetletjih močno vplivajo na jezik in kulturo prebivalcev dvojezične južne Koroške, kar se odraža v nenehnem prilagajanju razmeram v socialno-kulturnem okolju. Tradicionalne oblike življenja in predmetni svet izpodrinja sodobna tehnika. Dinamično se spreminjajo govorne navade. V dvo- in večjezičnih okoljih prevzema vodilno vlogo največkrat nemščina, močno pa se spreminja tudi odnos do domačih slovenskih narečij in kulturnega izročila nasploh. Z odhodom starejših rodov umira nekdanje tako bogato jezikovno in kulturno izročilo, ki je predmet številnih raziskovanj. Razvoj komunikacijske in informacijske tehnike odpira konvencionalnim avdiovizualnim medijem vedno širše možnosti posredovanja kontekstualnih sporočil. V humanističnih in družboslovnih vedah se stikajo in prepletajo mnogoplastna raziskovalna polja, ki jih mnogokrat lahko natančneje razčlenimo z inter- in transdisciplinarnim pristopom. V prispevku bo predstavljeno dokumentiranje koroških slovenskih govorov na južnem Koroškem, pri čemer bo posebej izpostavljen projekt avdiovizualnega dokumentiranja stare ljudske kulture (www.kwfilm.com).

Dr. Herta Maurer-Lausegger, Universität Klagenfurt/Univerza v Celovcu, Celovec/Klagenfurt, Avstrija,
herta.lausegger@aau.at

dr. Ana Perinić Lewis, Morana Jarec

Planine snažnih divova, zločestih mužeka i veselih bertija

U suradnji s arheolozima i slovenskim kolegama napravljen je plan antropoloških istraživanja Gorskog kotara te je prijedlog projekta prijavljen na natječaj Operativnog programa IPA Slovenija-Hrvatska 2007-2013. Udruge Lujzijana i IEC Processus Montanus dodatna su podrška planiranju i provođenju znanstveno-istraživačkog rada.

Istraživanja obuhvaćaju dva tematska kruga: (1) Etnološka i folkloristička istraživanja nadnaravnih bića – snažnih divova hajda, polnočnjaka, pojedinaca iznimne snage (Petar Kapec) i njihovih suprotnosti patuljaka, mužeka, pancikula i malika utjelovljenih u goranskoj tradiciji izrade alrauna. Oni se isprepliću sa slovenskom predajnom tradicijom, posebno u područjima koja graniče s Gorskim kotarom; (2) Istraživanje zanata, obrta i privrednih djelatnosti Gorana uz povijesne prometnice koje su povezivale jadransku obalu sa središnjom Europom. Posebno su zanimljiva konačišta i gostionice uz ceste koje su služile kao stanice i odmorišta putnicima, a imale su važnu ulogu u društvenom životu lokalnog stanovništva. Na tim prvim turističkim punktovima odvijali su se brojni interkulturalni susreti i dijalozi te razmjena dobara i usluga.

U izlaganju predlažemo suradnju i umrežavanje sa slovenskim kolegama zainteresiranim za zajedničke istraživačke projekte.

dr. Ana Perinić Lewis, znanstvena suradnica, Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska, ana.perinic@inantro.hr

Morana Jarec, stručna suradnica, Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska, morana.jarec@inantro.hr

dr. Karla Oder

Biseri naše kulturne krajine, pridobitev za znanost, učinek za javnost

Med letoma 2008 in 2011 smo izvajali čezmejni projekt Biseri naše kulturne krajine, ki ga je sofinancirala Evropska unija v okviru Operativnega programa Slovenija-Avstrija. Vodilni partner Kärntner Bildungswerk je v sodelovanju s projektnimi partnerji – Slovenskim narodopisnim inštitutom Urban Jarnik v Celovcu, Koroškimi pokrajinskimi muzejem, Muzejem Ravne na Koroškem in Območno enoto Maribor Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije – zasnoval obsežen projekt, v katerem smo evidentirali in dokumentirali zlasti tisto kulturno dediščino, ki ji doslej stroka ni posvečala zadostne pozornosti: križe, znamenja, kapele, pomnike, fasadne ornamente, objekte s področja obrti, kmetijstva in industrije, vrelce itd.

Rezultat projekta je izjemna zbirka podatkov in fotografij dediščine na območju dvanajstih občin koroške regije v Sloveniji in trinajstih občin na Koroškem v Avstriji. Dvojezična spletna baza podatkov je dragocena promocija kulturne dediščine. Na terenu zbrano fotografsko in opisno gradivo je dopolnjeno z arhivskim gradivom in literaturo, ki posamezni spomenik ali objekt kulturne dediščine umešča v širši družbeni kontekst. S spletno bazo podatkov so varuhi kulturne dediščine pridobili pregled nad evidentiranimi objekti, posamezne stroke pa odlično gradivo za nadaljnje strokovne analize in raziskave.

Med izvajanjem projekta smo vzpostavili dobre stike z lastniki in varuhi kulturne dediščine ter lokalnimi poznavalci in zgodovinarji. Ko je stroka prepoznala pomen tovrstne kulturne dediščine, so tudi lastniki in laična javnost razvili pozitivnejši odnos do dediščine.

dr. Karla Oder, muzejska svetovalka, Koroški pokrajinski muzej, Muzej Ravne na Koroškem, Ravne na Koroškem, Slovenija, karla.oder@guest.arnes.si

dr. Mojca Ravnik, dr. Špela Ledinek Lozej

Sodelovanje raziskovalcev in lokalnih skupnosti na čezmejnem območju med Alpami in Krasom: primer projekta ZBORZBIRK

Projekt ZBORZBIRK – Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom je bil odobren na tretjem razpisu Operativnega programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007–2013, namenjenem ožjemu kopenskemu območju. Sofinancirata ga Evropski sklad za regionalni razvoj in država. Poleg vodilnega partnerja, Inštituta za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Nova Gorica), pri projektu sodelujeta še dve izobraževalno-raziskovalni ustanovi (Univerza v Vidmu in Inštitut za slovensko kulturo iz Špetra), dva muzeja (Goriški muzej Kromberk – Nova Gorica in Gornjesavski muzej Jesenice) in šest lokalnih skupnosti (občine Bardo, Podbonesec in Tipana na italijanski ter občine Brda, Kanal ob Soči in Kobarid na slovenski strani).

Projekt je namenjen ovrednotenju – evidentiranju, popisu, ureditvi, predstavitvi in promociji – (predvsem etnološko pričevalnih) krajevnih zbirk kulturne dediščine na obmejnem območju med Alpami in Krasom: v Kanalski dolini, Reziji, Terskih in Nadiških dolinah na italijanski ter v Gornjesavski dolini, Breginju, na Kobariškem, Kambreškem, v Ligu, Spodnjem Posočju in v Brdih na slovenski strani. Zbirke so popisane in predstavljene v vodniku, na zgibankah in na spletišču (<http://zborzbirk.zrc-sazu.si>) ter tako skupaj s posnetki in prepisi izsekov pogovorov, t. i. zgodbami o predmetih, z restavriranimi arhivskimi filmi in novonastalimi videoposnetki ter etnološko in dialektološko predstavitevijo območja postavljene v družbeno-zgodovinsko sobesedilo pestrega in raznovrstnega obmejnega območja. Poleg muzeoloških in raziskovalnih nalog se v okviru projekta za izbrane zbirke obnavljajo in urejajo prostori in informacijske točke, predvsem pa se skladno s cilji operativnega programa promovira kulturna dediščina kot neizkoriščen gospodarski potencial območja.

dr. Mojca Ravnik, znanstvena svetnica v pokoju, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija, mojca.ravnik@zrc-sazu.si

dr. Špela Ledinek Lozej, asistentka z doktoratom, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija, spela.ledinek@zrc-sazu.si

doc. dr. Katja Hrobat Virloget, dr. Saša Poljak Istenič

Zakaj se ne slišimo? O odnosu med manjšinami, »matičnimi« in »večinskimi« narodi

Okrogla miza

V slovenski etnologiji in tudi na splošno v javnosti se o manjšinah pogosto razmišlja in govori kot o folklornih zanimivostih ali kot o političnem vprašanju; tovrstnim temam so tudi najpogosteje posvečeni raziskovalni projekti. Finančne težave manjšinskih organizacij, dvojezično šolstvo, pravno varstvo manjšin, nacionalistični izgredi, druge senzacionalistične novice in stereotipne predstave povprečnemu državljanu manjšine predstavljajo v drugačni luči, kot bi si to same želele. Skupnosti, ki sobivajo v določenem okolju, živijo ena mimo druge (hoté ali nehoté), vsaka s svojim lastnim »prav«, s svojim lastnim kolektivnim spominom, pogosto v konfliktu do spomina »drugega«. Hkrati manjšine ne uspejo najti načina, kako bi »matični« narod seznanile s svojimi težavami ali ga ustrezno opozorile na svoje kulturne dosežke, ki bistveno presegajo lokalno okolje in nacional(istič)ne meje. Okrogla miza načenja vprašanje slišnosti. Koliko so težave in/ali izjemni dosežki manjšine, ki pripomorejo k multikulturalnosti, razumljeni, prepoznani tako v njihovem življenjskem okolju v okrilju »večinskega« naroda kot v »matičnem« narodu? Zakaj nekateri sploh ne želijo biti slišani? Na znanstvenem področju pa se etnologiji postavlja vprašanje sposobnosti preseganja mononacionalnih raziskav v domačem okolju z vpogledom izza »nacionalnih meja« in vprašanje osveščanja javnosti o tovrstni problematiki.

V razpravi bodo sodelovali pripadniki manjšin v Sloveniji, na Hrvaškem, v Italiji in v Avstriji: dr. Janko Malle, Susanne Weitlaner, dr. Albert Halász, dr. Katalin Munda Hirnök, Iole Namor, Isabella Flego, Rosa Francesconi in Marjana Mirković.

doc. dr. Katja Hrobat Virloget, Inštitut za dediščino Sredozemlja, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Piran, Slovenija, katja.hrobat@zrs.upr.si

dr. Saša Poljak Istenič, asistentka z doktoratom, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija, sasa.poljak@zrc-sazu.si

dr. Nataša Rogelja, dr. Kristina Toplak, mag. Mojca Vah Jevšnik

Mobilnost in prostovoljstvo: druga plat medalje

Okrogla miza

Tako mobilnost kot prostovoljstvo sta v zadnjih desetih letih postali prioritetni temi politik EU in kot taki predmet mnogih projektnih razpisov. V njih sta obe temi večkrat obravnavni pozitivno (kohezija EU, solidarnost ipd.), pri tem pa je po našem mnenju premalo problematizirana »druga plat medalje«, ki jo tovrstne prakse morebiti prinašajo. Čeprav prostovoljstvo in mobilnost nista nujno povezana, pa ju na ravni politik EU lahko postavimo v tesno zvezo z idejami krepitve evropske identitete, solidarnosti, kohezije ... Okrogla miza želi spodbuditi pogovor ob naslednjih provokativno zastavljenih vprašanjih: S kakšnimi problemi se soočajo mobilni delavci in študentje? Kakšna je povezava med fleksibilnostjo mobilnega delavca/študenta in njegovim psihofizičnim zdravjem? Imajo lahko osebne zgodbe študentov v programu *Erasmus* tudi negativne izide (izguba povezav v domačem okolju, vzbujanje občutkov marginalnosti)? Je migracija upokojujencev in t. i. privilegiranih skupin iz severa proti jugu Evrope lahko povezana tudi z marginaliziranimi položaji življenjskostijskih migrantov, identitetnimi krizami, prekernimi delovnimi položaji? Ali lahko prostovoljstvo mislimo kot izkoriščanje delovne sile? Sta prostovoljstvo in humanitarnost svojevrstni kolonializem? So prostovoljci usposobljeni za delo z ranljivimi skupinami in ali je njihov vpliv na okolje, v katerem delujejo, vedno pozitiven?

Okrogla miza želi k sodelovanju pritegniti udeležence, ki bi s krajšimi prispevki (3–5 minut) predstavili izbrane *fokusne topike* (lahko so vezane na že opravljene raziskave, na vprašanja, ki so se odprla ob raziskavah, ali na ideje, ki še čakajo na »pravi razpis« – poudarjamo pa, da želimo k okrogli mizi pritegniti predstavitve konkretnih primerov), ki bi na konstruktiven način problematizirale mobilnost in prostovoljstvo ter odprle prostor za plodno diskusijo. Udeležence prav tako pozivamo, da na spisek literature dodajo vire, ki bi bili zanimivi za okroglo mizo.

Priporočena literatura:

Antonella Spanò, Elisabetta Perone in Markieta Domecka 2013. Biographical costs of transnational mobility in the European space. V: *Realist Biography and European Policy* (ur. Jeffrey David Turk, Adam Mrozowicki). Leuven: Leuven University Press.

Vered Amit (ur.) 2007. *Going First Class? New Approaches to Privileged Travel and Movement*. New York, Oxford: Berghahn Books.

dr. Nataša Rogelja, znanstvena sodelavka, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija, natasa.rogelja@zrc-sazu.si

dr. Kristina Toplak, znanstvena sodelavka, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija, kristina.toplak@zrc-sazu.si

mag. Mojca Vah Jevšnik, asistentka z magisterijem, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija, mvah@zrc-sazu.si

dr. Orlanda Obad, dr. Olga Orlić

Projektifikacija na selu: prilika za angažiraniju etnologiju?

Sudeći prema pristupu koji predlaže najveći program EU-a za istraživanje i inovaciju, Obzor 2020, budućnost je društvenih i humanističkih znanosti u Europi i u integriranju u interdisciplinarne istraživačke timove koji se bave rješavanjem problema (ili tzv. »društvenih izazova«) što tradicionalno pripadaju sferi državnih *politika*: od »pametnog, zelenog i integriranog prijevoza«, preko »osiguranja hrane« i »održive poljoprivrede«, sve do promišljanja »uključivih« i »sigurnih« društava.

Jedna od takvih tema, koja naoko ne pripada području humanističkih i društvenih znanosti, je i ruralni razvoj. Programi za financiranje posvećeni toj temi (npr. u okviru Obzor 2020 natječaji SFS-16-2015, SFS-18-2015 i SFS-20-2015, ali i drugi programi za ruralni razvoj), u Hrvatskoj dosad uglavnom nisu prepoznati kao mogući neksus, mjesto uključivanja etnologije, iako je riječ o disciplini koja se tradicionalno bavi selom.

U ovom izlaganju predlažemo tumačenje posvemašnje projektifikacije, koja zahvaća znanost baš kao i ruralne krajeve (usp. Kovách i Kučerová 2006), kao poticaja za izlazak iz disciplinane (auto)marginalizacije i aktivniji upliv angažirane etnologije (prema *engaged anthropology*, Beck i Maida, 2013). Predlažemo otvoreno prisvajanje područja i tema koje su dosad percipirane bliskijima drugim, »primjenjivijim« znanstvenim disciplinama koje pripadaju tzv. *tvrdim znanostima*. Pozivajući se i na tradiciju društvenog angažmana etnologije, postavljamo pitanje pružaju li istraživanja u ruralnim područjima veće (i kakve?) mogućnosti za angažiranu etnologiju.

dr. Orlanda Obad, viša asistentica, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska,
orlanda@ief.hr.

dr. Olga Orlić, znanstvena suradnica, Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska,
olga.orlic@inantro.hr

mag. Dušan Štepec

Kozolec na Slovenskem – nedokončana raziskovalna zgodba

Kozolec je na Slovenskem poseben družbeni pojav. Z njim se Slovenci močno identificiramo, saj ga sprejemamo kot enega naših najpomembnejših nacionalnih simbolov, po drugi strani pa se do njega obnašamo zelo mačehovsko. Pomemben vzrok za to je naše nepoznavanje teh objektov. Kljub dosedanjim raziskavam je kozolec še vedno precejšnja neznanka. Nujne so dodatne interdisciplinarne raziskave, kar se je pokazalo tudi v avtorjevi raziskavi kozolcev na Dolenjskem, opravljeni med letoma 2001 in 2011. Rezultati raziskave so bili objavljeni v znanstveni monografiji *Kozolec na prepihu časa*, ki jo je leta 2011 kot 22. številko Vestnika izdal Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Na vprašanje, kaj s kozolci v prihodnosti, bi lahko odgovorili v nacionalnem projektu, v katerega bi se vključile različne raziskovalne inštitucije, civilna družba in izobraževalne ustanove, ki bi lahko poglobljeno raziskovale kozolce. Raziskave bi bile podlaga za strokovno načrtovanje varstva in ohranjanja ter interpretiranja kozolcev na Slovenskem. Avtor v nastajajoči *Deželi kozolcev v Šentrupertu na Dolenjskem* vidi priložnost za vzpostavitev nacionalne raziskovalne in dokumentacijske baze oziroma ustanove, ki bi načrtno skrbela za kontinuirano izvajanje raziskav kozolcev na Slovenskem.

mag. Dušan Štepec, višji konservator, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Novo mesto, Slovenija, dusan.stepec@zvksd.si

Anka Novak

Naselja in stavbarstvo v Dobropolju

Prispevek prinaša gradivo, ki vsebinsko obsega čas do sedemdesetih let 20. stoletja, ko so ob gospodarski, socialni in kulturni preobrazbi domačinov tudi dobropoljske vasi in domovi zgubljali svojo tradicionalno podobo. Poleg prostorske zasnove so se ohranili le še posamezni izseki, ki nam pomagajo pri njenem oživljanju.

Dobropoljske vasi so strnjene obcestne oblike. V starejših kmečkih jedrih so na obeh straneh osrednje vaške poti kmečki domovi s hišami in hlevi, ki so s svojimi ožjimi čelnimi fasadami postavljeni ob poti in značilno oblikujejo osrednji vaški prostor. Naravna znamenitost tega prostora je vaška lipa, ponekod pa je bila poprej tudi luža za napajanje živine. Na manjših kmetijah so hiše in hlevi pod skupno streho in oblikujejo stegnjeno obliko doma. Kašče za shranjevanje pridelkov so večinoma pod skupno streho s hlevom ali podom. Za pritličnimi hišami so leseni podi ob sadnem drevju in kozolci za sušenje žita in živinske krme na koncu kmečkih vrtov; ob spremenjeni socialni strukturi gospodarjev in zaradi nove kmetijske tehnologije so izgubili svojo prvotno funkcijo. Kozolci in nekateri podi so prava galerija umetnostnega oblikovanja domačih tesarjev in tesarjev iz bližnje okolice. Prav z gospodarskimi zgradbami se je tradicija lesenega stavbarstva, ki je izrazito zaznamovala ta prostor še v 18. in 19. stoletju, ohranila vse v današnji čas.

V drugi polovici 18. stoletja so bile poleg cerkva in župnišča v Dobropolju »trdno grajene« le nekatere kmečke hiše. V odročnih vaseh so v prvi četrtini 19. stoletja zidane hiše še vedno izjema (Kompolje, tudi Hočevje). V Zagorici so lesene hiše prevladovala še na začetku 20. stoletja. Posamezni primeri lesenih hiš, grajenih v kombinaciji lesa in kamna in s slamnatimi strehami, so se do sedemdesetih let 20. stoletja ohranili na obrobjih vasi, kjer so nekdaj prebivali kajžarji in bajtarji.

Različice tlorisne zasnove dobropoljske hiše so izraz razvojnih stopenj, različne gmotne zmogljivosti gospodarjev in tudi njihove volje za urejanje udobnejših bivališč. Stanovanjski prostori so bili v pritličju. Le nekatere zidane hiše so imele »cimer« (spalni prostor) tudi »na ispi« (v ostrešnem delu). V tako obliko se je dobropoljska hiša v večji meri razvila v drugi polovici 19. stoletja, domnevno hkrati z izločitvijo samostojnega ognjiščnega prostora – črne kuhinje z dimnikom – iz veže. Do šestdesetih let 20. stoletja so bile v vsej dolini le tri nadstropne kmečke hiše in kovačnica s stanovanjem za kovača v nadstropju.

V dolino so prihajali tuji zidarji, tudi Furlani. Primorski vplivi so domnevno opazni v pogosto neometanih zgradbah iz kamna. Ob prevladujočih barvno poudarjenih zunanjščinah, tudi z dekorativnimi zidci v ostrešnem delu, na vogalih in ob okenskih odprtinah, pa je nekatere hiše – in praviloma vse hleve – barvno zaznamoval le omet iz apnene malte. V likovnem oblikovanju stavbne lupine hiše izstopajo dekorativno klesani kamniti, tudi leseni, portali z rezljanimi vrati.

Anka Novak, upokojena kustosinja Gorenjskega muzeja Kranj

izr. prof. dr. Vito Hazler

Ko mešalci zabrnijo

Etnološko raziskovanje stavbarstva ostaja vsaj v slovenskem kulturnem prostoru še naprej latentno. Če ne upoštevamo zglednih Vilfanove študije *Kmečka hiša* in Baševe *Gospodarska poslopja v Gospodarski in družbeni zgodovini Slovencev*, lahko ugotovimo, da še vedno nimamo celovitega etnološkega pregleda stavbarskega in stavbnega atlasa ter s to problematiko povezanih tematskih obravnav. Čeprav že obstaja nekaj izvrstnih etnoloških študij o genezi in razvoju na primer kuhinj in o bivalni kulturi v mestih, nam manjkajo temeljni pregledi ustroja stavbarstva z upoštevanjem njegove pojavnosti v prostoru, času in namembnosti, pa tudi dela o njegovem mestu na družbeni lestvici, kar se najbolje razkriva v načinih in tehnikah gradnje in likovnega okrasja, danes pa v tehnični opremljenosti. Ker smo etnologi raziskovanje stavbarstva v zadnjih desetletjih skorajda opustili, so na to raziskovalno področje vstopili »tehnični« družboslovci, ki se stavbarstvu posvečajo le iz zornega kota raziskovanja oblik in simbolov ali t. i. identitetnih in vernakularnih značilnosti. Povsem pa so se izognili obravnavi vseh drugih sočasnih vsakdanjih oblik stavbarstva, na primer še vedno prevladujočih »jugo-hiš« in drugih serijsko grajenih objektov. Zato v dobro družbenega razvoja in etnologije potrebujemo etnološke raziskave o stavbarstvu v času, ko so v gradnjah še prevladovali naravni materiali, pa tudi v času, ko je v gradbeništvu zavladal beton in so po naših gradbiščih zabrnili mešalci.

izr. prof. dr. Vito Hazler, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL, Ljubljana, Slovenija,
vito.hazler@gmail.com

mag. Marko Smole

Stavbna dediščina v dolini zgornje Kolpe in Čabranke kot element raziskave kulturnih povezav / Stambena baština u dolini gornje Kupe i Čabranke kao element istraživanja kulturnih veza

Na obravnavanem območju je bilo v drugi svetovni vojni uničena večina stavb. Tudi prebivalci v povojnem času stagnacije in odseljevanja v ohranjenih stavbah niso prepoznavali posebne kvalitete. A prav zaradi nazadovanja so še vedno ohranjene številne (na prvi pogled skrite) stavbe ali njihovi ostanki, ki so bili grajeni pred stoletjem in pol ali še prej. Skrbna analiza konstrukcije, uporabljenega materiala, načina gradnje, tlorisnih razmerij in prostorov, usmerjenosti »hiš« in ostankov opreme lahko marsikaj pove o kulturnih povezavah, življenju, prioritetah in potrebah nekdanjih, marsikdaj že davno pozabljenih prebivalcev.

Prav stavbna dediščina je poleg lokalnih govorov – ti že stoletja povezujejo oba bregova – eno od pomembnih, a premalo znanih in prepoznanih elementov čezmejne identitete in povezav. Stoletja so stavbe nastajale pod vplivom priseljencev s Kranjske – glede na alpsko tradicijo, navade kočevskih Nemcev, pa tudi po vzorih iz osrednje Hrvaške, Bele Krajine in celo Primorske. Nanje so neposredno vplivali lokalni dogodki, razpoložljivi materiali, želje naročnikov, vzorci, ki so jih prek trgovskih povezav prinašali domači zidarji, graditelji cest, furlanski stavbeniki. Sledile so vzponom in padcem ambicij prebivalcev. Raziskovanje stavbne dediščine, ki ga v Etnološki zbirki Palčava šiša izvajamo že desetletje in več, je tako preraslo stavbarske okvire in vsem, ki si želijo sodelovati, omogoča etnološko raziskovanje okolja.

mag. Marko Smole, Etnološka zbirka Palčava šiša, Plešče, Hrvatska, smole.marko@gmail.com

mag. Ivana Šarić Žic

Etnografska zbirka otoka Krka u Dobrinju – uspavana ljepotica

Etnografska zbirka otoka Krka dislocirana je muzejska zbirka Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka (u daljnjem tekstu PPMHP). Nalazi se u Dobrinju, gradiću u unutrašnjosti otoka, četrdesetak kilometara udaljenom od Rijeke. Ideja o njezinu formiranju datira iz 60-ih godina 20. stoljeća. Djelatnici u kulturi s područja Kvarnera, suočeni s turističkim »boomom« na otoku Krku i njegovim negativnim posljedicama, prepoznali su da je krajnji trenutak da se najugroženija etnografska građa zaštiti i pohrani u okviru svojevrstne baštinske institucije. Jedan od inicijatora osnivanja Zbirke bio je etnolog Željko Barbalić, tadašnji kustos PPMHP-a, i sam rodnom Dobrinjac. Obzirom da tada, kao ni danas, na otoku nije postojala formalna muzejska institucija, Etnografska zbirka otoka Krka u Dobrinju (u daljnjem tekstu EDZ) zasnovana je kao dislocirana zbirka PPMHP-a. EZD je smještena u rodnoj kući novinara i publicista Ive Sučića, koju je sukladno Sučićevoj oporučnoj želji njegova supruga 1971. godine darovala lokalnoj zajednici, čime su osigurani prostorni uvjeti za pohranu i prezentaciju eksponata. Godine 1974. nakon nabave drvenih polica i ostakljenih vitrina, postav EZD-a otvoren je za posjetitelje. Zbog velikog broja prikupljenih eksponata a relativno malog izložbenog prostora, postav Zbirke trebao je djelovati, barem u začetku, kao tip »otvorenog muzejskog depoa«.

Danas, četrdeset godina kasnije, postav Zbirke nepromijenjen je u odnosu na vrijeme osnutka. Ipak, u posljednje je vrijeme, otkupom susjedne građevine osiguran povećan izložbeni prostor. Zahvaljujući tome, te svježim idejama i mogućim financijskim potporama, ponovno je aktualizirana ideja realizacije novog muzeološkog koncepta.

mag. Ivana Šarić Žic, kustosinja, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Hrvatska, ivana@ppmhp.hr

mag. Tita Porenta

Raziskovanje življenja v stari Radovljici: za turiste ali domačine?

V Mestnem muzeju Radovljica, ki deluje v sklopu Muzejev radovljiške občine, se ukvarjamo z zbiranjem, preučevanjem in posredovanjem kulturne dediščine nekdanjih in sedanjih prebivalcev Dežele, torej območja današnje občine Radovljica na levem bregu Save. Muzej domuje v prenovljeni Radovljiški graščini, vendar se sooča s pomanjkanjem ustrezne muzejske infrastrukture, ki bi omogočala oziroma sledila sodobnim muzejskim načinom dela. Naše zbirke (oziroma izvorno gradivo) večinoma ostajajo v depojih. Mednje spadajo tudi zbirke nekdanjih meščanov stare Radovljice. Vodstvo Muzejev radovljiške občine v naslednjih letih predvideva uresničitev Uličnega muzeja Stara Radovljica, ki naj bi zaradi svoje narave vključeval zgolj interaktivne metode predstavljanja vsebin nepremične in nesnovne dediščine mesta, kar bo zanimivo predvsem za turiste. Oglede premične dediščine, ki naj bi povezal predvsem domačine v razmišljanju o lastnih identitetah, pa še vedno ne bo možen.

Avtorica bo v referatu predstavila pomen zbirk meščanov stare Radovljice v Mestnem muzeju, svoj pogled na raziskovanje in predstavljanje tovrstne materialne dediščine, skušala pa bo tudi navezati strokovne stike s kolegi, ki se soočajo s podobnimi vsebinami in problemi, da bi skupaj poiskali možne rešitve in alternative.

mag. Tita Porenta, muzejska svetovalka, Muzeji radovljiške občine – Mestni muzej Radovljica, Slovenija, mestnimuzej@siol.net

Tomaž Simetinger

(Ne)pluralnost v (anti)kulturni politiki (na primeru poustvarjanja plesne dediščine)

Prispevek bo predstavil zapletenost in tesno medsebojno povezanost (aplikativnega) znanstvenega raziskovanja, kulturne politike v Republiki Sloveniji in nekaterih praks kulturne produkcije, predvsem s področja plesnega poustvarjanja. Poustvarjalna dejavnost je neposredno povezana z znanstvenoraziskovalnim delom in novimi spoznanji, od katerih je odvisen tudi razvoj novih ali izpopolnjevanje starih konceptov poustvarjanja (v obravnavanem primeru predvsem nesnovne) kulturne dediščine.

Obravnava primerne podpore poustvarjalni dejavnosti bo temeljila na avtoetnografskih izkušnjah iskanja (sistemske) finančne podpore za udejstvovanje tako na znanstveni ravni kot na ravni kulturne produkcije, ki bi iz te izhajala; na analizi nekaterih normativnih in nezavezujočih dokumentov o strategijah slovenskega Ministrstva za kulturo v letih 2014–2017, njegovih finančnih poročil in posegov v strokovni diskurz o kulturni dediščini; na obravnavi nekaterih primerov javnega diskurza, ki poustvarjalne umetnosti umešča med svojevrstne »(anti)kulturne dejavnosti«; in na drugih (ne)posrednih kazalcih usmeritve prevladujoče znanstvene paradigme.

Kljub vse večji potrebi po (mikro)študijah, ki bi etnološko, historičnoantropološko in etnografsko obravnavale kulturnozgodovinske teme, pa kvantitativni bibliografski podatki kažejo vse več prispevkov laične javnosti o (predvsem plesni) kulturni dediščini in drugih širših tematskih polj v primerjavi s produkcijo strokovnjakov, zaposlenih v znanstvenoraziskovalnih in pedagoških inštitucijah.

Tomaž Simetinger, Ljubljana, Slovenija, tomaz.simetinger@gmail.com